

איראן גרעינית והרתעה המורחבת של ארצות־הברית במפרץ

מארק דויל

אין עוד מערכת שיקולים של הרתעה גרעינית מורחבת, אשר הלחץ והמורכבות שבה עולים על אלה הכרוכים בהרתעה המורחבת שמציעה ארצות־הברית לערב־הסעודית ולשאר בעלות־בריתה במפרץ. הדחיפות בהסדרת ההרתעה האמריקאית המורחבת בזירה זו מקורה בתחזית שלפיה יהיה לאיראן נשק גרעיני בעתיד הקרוב. העובדה שוויכוח זה עדיין לא הוכרע קשורה במידה רבה להתמקדות הבלעדית־כמעט של גורמים לאומיים ובינלאומיים במניעת עצם הצטיידותה של איראן בנשק גרעיני. גם אם לא ניתן עדיין לפסול באופן מוחלט את היכולת למנוע מאיראן נשק גרעיני, הרי התקדמותה המתמשכת של איראן בתהליך הובילה רבים מהמשקיפים למסקנה שהסוגיה הנוכחית היא בעיקר מתי תשיג איראן יכולת גרעינית צבאית, ולא האם היא תשיג זאת. לדוגמה, מחקר חשוב מציין "קונצנזוס על כך שלאיראן יהיו במהרה חומר הגלם, הידע והמכשור לייצור מספיק אורניום מועשר בדרגה גבוהה על מנת לבנות פצצה גרעינית"¹.

מאמר זה בוחן כמה מהמורכבויות של ההרתעה הגרעינית המורחבת שמציעה ארצות־הברית לערב־הסעודית ולשאר בעלות־בריתה במזרח התיכון בעקבות התחמשותה של איראן, ככל הנראה בקרוב ולראשונה, בנשק גרעיני. נראה שהאפשרויות למנוע מאיראן להשיג נשק גרעיני קרובות למיצוי; הסנקציות נכשלות והוויכוח סביב מה שגותר מה"קווים האדומים" נראה עכשיו לא יותר מאשר הסחת דעת סמנטית. אין עדיין הכרעה בשאלה, האם תקיפות אוויריות באמצעות נשק קונוונציונלי יוכלו לגרום יותר מאשר עיכוב תוכנית ההתחמשות הגרעינית של איראן. כמו כן, כל מבצע אווירי מסוג זה עלול לעורר את תמיכת העם האיראני במשטר, ולחזק את דגל הגרעין שנשא המנהיג העליון ועמיתיו במועצה הדתית, יהא אשר יהא המחיר הכלכלי והמדיני שאיראן עתידה לשלם.

מארק דויל, לשעבר חוקר מודיעין אסטרטגי ביחידה למלחמה בטרור, הארגון לביטחון לאומי במשטרת אנגליה; כיום, עוסק בהערכת איומים ומנהל המבצעים בחברה פרטית לחקירות ואבטחה בניו יורק, ארצות הברית.

האיום האיראני החדש

מאז תום עידן המלחמה הקרה, השתנה המוקד של מדיניות ההרתעה המורחבת של ארצות־הברית במזרח התיכון, ועבר עם הזמן מברית־המועצות לאיומים של מדינות באזור פנימה. אירוע מכונן היה פלישת עיראק לכווית ב־1990 – מהלך שמיקד את החשיבה האסטרטגית האמריקאית במדיניות של בלימה ביחס לעיראק ולאיראן, ובאיום מצד שתי מדינות אלה על ערב־הסעודית ושאר מדינות המפרץ, שנמצאות ביחסי ידידות עם ארצות־הברית:

פלישת סדאם לכווית חוללה שינוי מהותי בתפיסה האמריקאית ביחס להרתעה המורחבת במזרח התיכון, וזאת בעקבות האיום מצד עיראק ואיראן – מעצמות אזוריות שהתחרו ביניהן על השליטה במפרץ – שנתפס בעיני ארצות־הברית ובעלות־בריתה באזור כמופחת בעוצמתו אך מידי. חששות אלה... גם חייבו את ממשל קלינטון להכריז על "בלימה כפולה" של עיראק ואיראן.²

הממשל של ג'ורג' בוש האב הוביל את מלחמת המפרץ של 1991 והשמיד ביעילות את היכולות הצבאיות ההתקפיות של עיראק. מאז לא השתנו יעדי המדיניות של ההרתעה האמריקאית המורחבת ביחס לאיראן, כלומר, היעד המרכזי הוא לבלום את המשך מדיניות החוץ התוקפנית של איראן באמצעים צבאיים או אחרים. באזור, בייחוד לנוכח הברית בין ערב־הסעודית ומדינות המפרץ לארצות־הברית.

עם זאת, האיום הנוכחי מצד איראן מתרחב מעבר לסכסוך בין מדינות לאום, אפילו אלה שבהן משטרים עוינים, והוא מייצג איום נוסף ומשמעותי שעיקרו יריבות בין שני מרכזי כוח דתיים על־לאומיים: מצד אחד, המוסלמים הסונים במועצה לשיתוף פעולה של מדינות המפרץ (GCC), ומנגד איראן ובעלות־בריתה ושלוחותיה השיעיות ברחבי המזרח התיכון.

בעבר, נדמה היה שבתי המלוכה הערביים הסונים היו מוכנים להישאר ללא נשק גרעיני משלהם, אולי משום שחשו מוגנים דיים באמצעות יכולת ההרתעה המורחבת, שהעניקה ארצות־הברית, גם אם באופן לא רשמי. מוכנות זו תעמוד למבחן קשה במקרה שארצות־הברית לא תצליח למנוע מאיראן להתחמש בנשק גרעיני. מבחינתם של בתי המלוכה הסונים השמרנים, לא יעלה על הדעת שלמעצמה

בעבר בתי המלוכה הערביים הסונים היו מוכנים להישאר ללא נשק גרעיני משלהם משום שחשו מוגנים באמצעות יכולת ההרתעה שהעניקה ארצות־הברית. מוכנות זו תעמוד למבחן קשה במקרה שארצות־הברית לא תצליח למנוע מאיראן להתחמש בנשק גרעיני

שיעית יריבה תהיה גישה לנשק גרעיני, ואילו להם לא יהיה נשק כזה. סביר להניח שבעיני ערב־הסעודית ושאר מדינות המפרץ הסוניות, מדובר במצב שהעולם יפרש כעליונות שיעית בקרב המדינות המוסלמיות. "ריאד תעמוד בפני לחץ עצום להגיב בצורה כלשהי לאיראן גרעינית, לא רק כדי להרתיע כפייה איראנית ופעולות

לערעור המשטר מצידה, אלא גם כדי לשמר את מעמדה של ערב־הסעודית כאומה המובילה בעולם המוסלמי".³

נראה שערב־הסעודית ומדינות המפרץ מודעות ללחץ להשיג הרתעה גרעינית משלהן לנוכח התחמשותה של איראן בנשק גרעיני, יותר מאשר חשו כאשר ניצבו מול ישראל גרעינית לאחרונה, שכן אז בטחו בארצות־הברית שתפקח על ישראל. נראה היה שארצות־הברית הצליחה לשכנע אותן שלמרות עצמאותה הגרעינית של ישראל, היא כלל אינה מהווה איום שעיקרו הנחתת מכה ראשונה על בעלות־בריתה של ארצות־הברית באזור. הקניית ביטחון למדינות הערביות, שההרתעה הגרעינית המורחבת והעצומה שיש לארצות־הברית תנטרל את האיום של איראן גרעינית, היא אתגר חשוב למקבלי ההחלטות האמריקאיים, בהווה ובעתיד. הדבר עשוי להצביע בחלקו על אסימטריה בולטת בין הרתעת תוקפנים פוטנציאליים לבין המשימה הקשה יותר – הקניית ביטחון לבעלות־הברית.⁴

ארצות־הברית ניצבת מול אתגר חשוב של הענקת הרתעה מורחבת לערב־הסעודית ולשאר בעלות־בריתה הערביות במפרץ, באופן שיגרום להן לחוש מוגנות דיין מפני איראן המתחמשת בנשק גרעיני. כמה ממדינות המפרץ כבר ציינו שהתחמשותה של איראן בנשק גרעיני תניע אותן לחתור להשגת הרתעה גרעינית עצמאית.⁵ השאלה שעולה במקרה כזה היא, האם ערב־הסעודית אכן מתכוונת לחתור להרתעה גרעינית עצמאית, או שמא הצהרה על כוונותיה לפעול בכיוון זה נועדה להפעיל לחץ על ארצות־הברית, על מנת שזו תעניק תוקף חוקי למטריית ההגנה הגרעינית שהיא פורשת מעל הממלכה הסעודית.

אתגרים אסטרטגיים של איראן גרעינית

אתגר אסטרטגי משמעותי לערב־הסעודית ולמדינות המפרץ הערביות הוא הסיכוי שאיראן גרעינית ומחוזקת תרשה לעצמה לבצע פשיטות מהירות לתוך שטחיהן ולשדות הנפט יקרי הערך שלהן. "מכות ברק" איראניות כאלה יוכלו להתבצע לפני

שמנגנוני הממשל האמריקאיים המרוחקים יספיקו להעריך ולתכנן תגובה הולמת, או לתאם תגובה כזו עם בעלות־בריתה ויריבותיה של ארצות־הברית גם יחד. הציפייה תהיה שארצות־הברית תגיב בפעולה מרתיעה מספיק – מבחינה דיפלומטית, צבאית או אחרת. משחק טקטי כזה כבר התקיים בהצלחה באזור. בפעם האחרונה היה זה בשנות התשעים, כאשר כוחותיו של סדאם חוסיין

כמה ממדינות המפרץ
כבר ציינו שהתחמשותה
של איראן בנשק גרעיני
תניע אותן לחתור להשגת
הרתעה גרעינית עצמאית

פלשו לכווית השכנה, והצליחו להשיג יעדים טקטיים ראשוניים בכיבוש שדות הנפט הכוויתיים, לפני שארצות־הברית ובעלות־בריתה הספיקו להגיב.

נראה שהפלישה העיראקית לכווית מהדהדת היטב בזיכרונם של בתי המלוכה הערביים הסונים, כדוגמה למגבלות של הישענות בלעדית על הרתעה מורחבת של בעלת-ברית מרוחקת, גם אם היא בעלת עוצמה בסדר גודל כמו ארצות-הברית. מנקודת המבט שלהן, ניתן להבין מדוע בית המלוכה הסעודי ושאר בעלות-הברית של ארצות-הברית במפרץ ילחצו להשגת הרתעה גרעינית עצמאית מול איראן המתחמשת בגרעין.

אתגר אסטרטגי משמעותי שני למדינות הערביות הסוניות בצל איראן המתחמשת בגרעין הוא הגנה ושמירה על מצרי הורמוז פתוחים, כך שערב-הסעודית ומדינות המפרץ יוכלו להמשיך לייצא את הנפט הגולמי – צינור החמצן של הכלכלות שלהן. נכון לעכשיו, הנשק הקונוונציונלי של איראן מהווה איום מוגבל על מצרי הורמוז, שכן איראן ערה היטב לכך שכל ניסיון מצידה לסגור את המצרים יתקל בתגובה מיידית ועוצמתית של הכוחות האמריקאיים באזור. "מהלומת הגרזן" הצפויה מצד כוחות אמריקאיים קונוונציונליים כתגובה על התגרות כזו ודאי תשמיד חלק ניכר מיכולות האוויר והים של איראן, וסביר כי תשאיר את איראן פגיעה מול יריבותיה הערביות.

אולם, אם איראן תחזיק בנשק גרעיני, מאזן הכוחות שישרור במצרי הורמוז ייטה באופן ניכר לכיוונה – סיבה ממשית לדאגה עבור המדינות הערביות המפיקות נפט ועבור המערכת הבינלאומית כולה. בנסיבות אלה, ארצות-הברית תהיה חייבת להביא בחשבון את תגובתה התוקפנית האפשרית של איראן לשימוש בכוח צבאי קונוונציונלי משמעותי של ארצות-הברית נגד כוחות איראניים, המבקשים לסגור את המצרים. ארצות-הברית תהיה חייבת לשקול תגובה מדודה יותר מאשר כיום ולהימנע מהפעלת כוח קונוונציונלי חזק מדי, משום שאם תשמיד משאבים צבאיים איראניים בקנה מידה גדול, היא עלולה להסתכן בהסלמת העוינות עד לנקודה שבה איראן עלולה לפנות לאופציות גרעין.

היבט נוסף לכיוון האיום שמוצג כאן הוא הפעולות של הגורמים הלא-מדינתיים שפועלים בשליחות איראן. פעולות אלה אינן מוגבלות לטרור בלבד, עם כל הבעייתיות שבהן, אלא מערבות גם פעילות חתרנית המכוונת בעיקר לערב-הסעודית ולמדינות המפרץ. כמה מהפרשנים הבקיאים בתחום מעריכים שבית המלוכה הסעודי ובתי מלוכה ערביים סונים אחרים רואים בחתרנות זו את המרכיב המרכזי באיום האיראני בכללותו:

בנחישותה להביס את אמריקה וישראל ולסלק את המשטרים הערביים השמרניים שחברו לארצות-הברית, איראן תומכת בכל צורה של התקוממות, ארגון טרור, בדלנות וגילויי התנגדות לשלטון... עבור מדינות ערב השמרניות שבאזור, תמיכה זו – ולא הכוחות המזוינים של איראן – היא האיום הגדול ביותר שמציבה טהראן.⁶

בהקשר זה, איראן פועלת להרחבת מגוון האפשרויות שיעמדו לרשותה לשיגור מהיר של נשק גרעיני. כחלק מההכנות איראן ממשיכה להרחיב את תוכנית הטילים שלה, וגובר החשש הבינלאומי באשר לשימוש הסמוי שהיא עושה בתוכנית החלל המתפתחת שלה למטרות צבאיות.⁷ בנוסף, איראן ממשיכה לטפח את הכוחות השלוחים שלה או לתמוך בהם. בעבר העדיפה איראן ליהנות מיכולת ההכחשה שמעניקות לה מתקפות של שלוחיה, אולם לכך מתלווה החיסרון של הכנות ממושכות לאורך שבועות ואף יותר, לצורך תכנון ויישום, לצד ירידה ביעילות האסטרטגית והטקטית. סביר כי חשיבותם של גורמים שלוחים אלה לאיראן המתחמשת בגרעין תפחת בצורה משמעותית. חרף זאת, במצבים של תסיסה פנימית בצד המערבי של המפרץ, איראן תוכל להפעיל גורמים אלה במקביל לפעולה ישירה שלה שמכוונת לנצל כל נקודת תורפה אפשרית. השימוש שיעשו כוחות שלוחים בטיילים איראניים ובהמטרת רקטות מתוחכמות פחות יהווה תגובה מהירה ויעילה, שצפויה לגרום לערב-הסעודית ולשאר יריבותיה של איראן נזק רב יותר מאשר ייגרם ממתקפת טילים בלבד.⁸

המצב המתדרדר בסוריה וזליגת הסכסוך ללבנון וכפי הנראה אף מעבר לה, ובייחוד לעיראק, מוסיפים למורכבות ולסיכון. קריסת המדינה הסורית לכדי מלחמת אזרחים והעימות המקביל שנבע מכך בין חזבאללה וגורמים של משמרות המהפכה האיראניים מצד אחד, לבין הסונים בגיבוי כוחות ההתנגדות מצד שני – ליבו את הלהבות. החשש מצד ארצות-הברית בנוגע לאירועים בסוריה כה גדול, עד שסגן

ראש ה-CIA הפורש, מייקל מורל, הצהיר בפומבי שהוא מאמין כי מלחמת האזרחים בסוריה מציבה את האיום הגדול ביותר על ביטחונה הלאומי של ארצות-הברית.⁹ במבט לאחור, נראה שהשקפות אלה חזו את הנולד, כאשר המתקפות הכימיות הגדולות שיזם לאחרונה המשטר הסורי העמיקו את ההתמקדות הבינלאומית בסכסוך, וגררו את ארצות-הברית קרוב יותר למעורבות צבאית ישירה. לנוכח הצל הנוסף שהגרעין האיראני מטיל על היחסים בינה לבין מדינות המפרץ, אפילו אלה שמטילים ספק במהירות ובוודאות של גלישת המזרח התיכון אל עבר 'יום הדין' הגרעיני מבינים את הסכנה הגלומה בכך. ההססנות של ממשל אובמה בנקיטת תגובה צבאית להסלמה שהיווה השימוש בנשק כימי בסוריה לא תרמה להרגעת ערב-הסעודית או שאר מדינות המפרץ באשר

ההססנות של ממשל
אובמה בנקיטת תגובה
צבאית להסלמה שהיווה
השימוש בנשק כימי
בסוריה לא תרמה
להרגעת ערב-הסעודית –
או שאר מדינות המפרץ –
באשר לעוצמת המחויבות
האמריקאית להגן על
האינטרסים שלהן

לעוצמת המחויבות האמריקאית להגן על שטחיהן ועל האינטרסים שלהן. סוריה הפרה באופן בוטה את הנורמות הבינלאומיות של שימוש בנשק וחצתה "קו אדום"

מפורש שהנשיא האמריקאי הכריז עליו בפומבי. לכן, מדינות אלה עשויות להטיל ספק במחויבותה של ארצות הברית, שנמנעה מפעולה צבאית נגד סוריה, אפילו מוגבלת, ולתהות מהי הערובה לכך שהיא לא תגיב באופן דומה למכה גרעינית ראשונה שתנחית איראן.

תגובות חלופיות

עלינו לראות כיצד יתורגמו ספקות אלה לפעולה בעקבות התחמשותה של איראן בנושק גרעיני. פרשנים רבים סבורים שבמידה שאיראן תהפוך למעצמה גרעינית, אין ספק שערב הסעודית ושאר מדינות המפרץ יחתרו אף הן להשיג הרתעה גרעינית משלהן, ואולי אפילו מהר מן הצפוי. פרשנים אחרים מאמינים שבית המלוכה הסעודי ושאר בתי המלוכה במפרץ יחפשו כחלופה הגנה של מטרייה גרעינית אמריקאית מחוזקת ורחבה במידה רבה יותר, ואולי אף מעוגנת בצורה רשמית יותר בהסדרי אמנה חדשים. האמריקאים ודאי מעדיפים זאת על פני האפשרות שמדינות המפרץ יהפכו לשחקנים גרעיניים עצמאיים במזרח התיכון.

אפשרות שלישית הסבירה למדי בעיני פרשנים רבים היא שערב הסעודית תפתח את קשריה האסטרטגיים עם פקיסטן, ותבקש הגנה תחת המטרייה הגרעינית הפקיסטנית. אפשרות זו נתפסת בעיני רבים כ"חוכמת ההמונים", בייחוד בווינגטון. יחד עם זאת, לא כל הפרשנים תמימי דעים עם כורח המציאות או אפילו עם הסבירות שמציגות כמה מהחלופות האלה:

למרות שמועות על עסקת גרעין חשאית, ישנם גורמים מהותיים שירתיעו את ריאד מרכישת פצצה מאסלאמבאד – וסיבות כבדות משקל לפקיסטן להימנע מהעברה לא-חוקית של פצצה כזו. לחלופין, צפוי שערב הסעודית תשאף להשיג גרסה תוקפנית יותר מההגנה הקונוונציונלית הנוכחית שלה וכן תאמץ אסטרטגיית גרעין למטרות אזרחיות במקביל לחיפוש ערובה ביטחונית גרעינית חיצונית מפקיסטן או מארצות הברית. בסופו של דבר, ערבות גרעינית אמריקאית עשויה להיראות לסעודים אטרקטיבית וישימה הרבה יותר מאשר החלופה הפקיסטנית.¹⁰

"גורמים מהותיים" אלה שירתיעו את ריאד, לצד המנוף הפיננסי שיש לאמריקאים מול פקיסטן [במונחים של סיוע אמריקאי], מהווים עבור ווינגטון מנוף משמעותי שירחיק את ערב הסעודית ופקיסטן מלגבש הסדר הרתעה גרעינית מורחבת ביניהן, ויקרב אותן לערובה גרעינית אמריקאית, שתעוגן – כך יש להניח – באמנה חדשה.

בתגובה לאיום הרב-ממדי של רקטות/טילים איראניים, מדיניות ארצות הברית נוטה לשלב בין טקטיקות התקפה והגנה. נראה שארצות הברית ובעלות בריתה הפנימו לקחים שהופקו ממלחמת המפרץ של 1991 [כאשר הערכות לאחר המלחמה

המנוף הפיננסי שיש לאמריקאים מול פקיסטן ירחיק את ערב הסעודית ופקיסטן מלגבש הסדר הרתעה גרעינית מורחבת ביניהן

הצביעו על כך שאף לא סקאד עיראקי אחד הושמד בתקיפות האוויריות או במבצעי הכוחות המיוחדים האמריקאיים], ותכנון מקדים עשוי לשלב את הגישה שאימצה ישראל במבצע הצבאי ב־2006 נגד חזבאללה, כאשר חיל האוויר הישראלי דיווח על השמדת 90 אחוזים מהרקטות ומשגרי הטילים לטווח בינוני וארוך כבר ביום הראשון לעימות.¹¹

בנוגע לאמצעי הגנה, הצעדים החיוביים שנקטה ארצות-הברית לשיפור הטמעת ההגנות מטילים על ערב-הסעודית ושאר מדינות GCC באזור נעשו, ללא ספק, בצל איום הטילים הנשקף מצד איראן. עם זאת, איראן בעלת מתקן גרעיני עלולה להפוך את מרבית הצעדים החיוביים הללו לחסרי משמעות. כדי שאיראן תשיג את יעדיה האסטרטגיים, די באיום בטיל אחד בעל ראש נפץ גרעיני מתוך מספר רב של טילים ורקטות שהיא יכולה לשגר במתקפה מתואמת, שיגיע למטרה סעודית או אחרת במפרץ. איום זה מציב אתגר בולט להרתעה הגרעינית המורחבת שמציעה ארצות-הברית לערב-הסעודית ולמדינות המפרץ.

הרתעה מורחבת

ארצות-הברית כבר ניצבה בעבר בפני אתגרים שונים למדיניות הרתעת הגרעין המורחבת שלה באזורים אחרים, ומצאה לכך פתרונות. ההרתעה המורחבת של ארצות-הברית באירופה במהלך המלחמה הקרה, לדוגמה, הייתה שונה מההרתעה המורחבת שהציעה לבעלות-בריתה באסיה, בשל כמה סיבות. העיקרית שבהן היא שבעלות-בריתה של ארצות-הברית באסיה לא עמדו נוכח איום של כוח יבשתי קונוונציונלי משמעותי, כפי שהיה מצבם של כוחות ברית נאט"ו במהלך המלחמה הקרה. כתוצאה מאופיים השונה של האתגרים, ארצות-הברית התאימה את ההרתעה הגרעינית המורחבת שהציעה לבעלות-בריתה בכפוף לנסיבות השונות באזורים השונים. לדוגמה, ארצות-הברית הציבה במדינות נאט"ו באירופה כמות גדולה של נשק גרעיני והפעילה השגחה משותפת מוגבלת מסוג "מפתח כפול" – דבר שלא עשתה עם בעלות-בריתה באסיה:

בשיא המלחמה הקרה בתחילת שנות השבעים, מספרן של יחידות הנשק הגרעיני האמריקאי הפרוס באירופה הגיע ל־7,000... באירופה היו תוכניות שיתוף פעולה שנקראו גם 'מערכות מפתח כפול', שלפיהן ארצות-הברית שמרה על בעלותה על הנשק הגרעיני, אך על פי ההסכמים, במקרה של מלחמה, נשק זה אמור היה לעמוד לרשות בעלות-בריתה.¹²

עתה צריכה ארצות-הברית להתאים באופן דומה את ההרתעה הגרעינית המורחבת שהיא מציעה לממלכה הסעודית ולשאר בעלות-בריתה במפרץ, שכן סביבת ההרתעה המורחבת בצל איראן גרעינית שונה מזו שהייתה באירופה במהלך המלחמה הקרה ובאסיה לאחר שנת 1949.

ייתכן שהאופציה האמריקאית האטרקטיבית ביותר עבור הסעודים היא להציב כמה יחידות של נשק גרעיני אמריקאי כחלק מהסדר כלשהו של שליטה אמריקאית־סעודית משותפת, באופן דומה להסדרים עם מדינות נאט"ו באירופה בימי המלחמה הקרה, כאשר ארצות־הברית הפעילה בעלות משותפת ומוגבלת מסוג 'מפתח כפול' על חלק מהנשק הגרעיני. סביר להניח שאפשרות זו היא בעלת הסיכויים הגבוהים ביותר לשכנע את בית המלוכה הסעודי להתרחק מהנתיב של הרתעה גרעינית עצמאית, או מהסדר הרתעה מורחבת עם פקיסטן. עם זאת, נראה שאין זו האפשרות שוויינגטון תעדיף. ארצות־הברית תסתייג עד מאוד מהרעיון לזוותר על שליטה, ולו מוגבלת (ומבוססת על 'מפתח כפול'), בנשק גרעיני כלשהו שלה לטובת מעצמה אחרת, לא כל שכן – מדינה שאין בה ממשלה דמוקרטית. האפשרות הטובה ביותר מנקודת מבט אמריקאית היא, אם כן, לסמוך על שיתוף הפעולה ההגנתי עם ערב־הסעודית ומדינות GCC אחרות כפי שהיה עד כה. ולפתח בצורה ניכרת תרגילים משותפים ומבצעים במאמץ לשכנע את בעלות־הברית הללו ואת איראן בכנות מחויבותה להגן על הממלכה הסעודית ועל שאר מדינות המפרץ מפני תוקפנות איראנית.

מה שנראה ככישלון הצפוי של ההרתעה המורחבת האמריקאית (יחד עם הפעלת מנופים כלכליים ודיפלומטיים אחרים מצידה) למנוע מאיראן להמשיך לפתח את תוכנית הגרעין שלה – יערער בצורה חמורה את אמינות ההרתעה המורחבת של ארצות־הברית באזור, הן בקרב בעלות־בריתה והן במדינות עוינות, אחרי שלאיראן יהיה נשק גרעיני. דבר נוסף שגרע מאמינותה של ארצות־

הברית הוא היעדר תגובה מיידית וגורפת מצידה, תוך אחדות מדינית, לנשק הכימי ששימש את משטר אסד. לפיכך, ארצות־הברית חייבת להתאים בצורה טובה ומהירה יותר את ההרתעה המורחבת שהיא מציעה לממלכה הסעודית ולבעלות־הברית במפרץ, על מנת לתת מענה לחששות אלה במיוחד, וכדי להרגיע את שותפותיה באזור. אחת הדרכים לתגובה אמריקאית מהירה לחששות אלה בצל איראן המתחמשת בגרעין, היא שדרוג משמעותי של הציוד הצבאי שהיא מספקת לערב־הסעודית ולשאר מדינות המפרץ. שדרוגים משמעותיים כאלה יכולים לכלול הספקה ישירה של מטוסי קרב מתקדמים וציוד צבאי נוסף למדינות אלה. לדוגמה, מטוס הקרב החמקן החדש

מה שנראה ככישלון הצפוי של ההרתעה המורחבת האמריקאית למנוע מאיראן להמשיך לפתח את תוכנית הגרעין שלה יערער את אמינות ההרתעה המורחבת של ארצות־הברית באזור, הן בקרב בעלות־בריתה והן בקרב מדינות עוינות

F-35 אמור להימסר לחיל האוויר הישראלי ב־2015. אם איראן תתקרב לניסוי במתקן גרעיני, הפנטגון יכול לספק מטוסי F-35 ו/או מטוסים חמקנים אחרים גם

לערב-הסעודית ולמדינות המפרץ. הדבר ישלח מסר ברור לאיראן בדבר התגובה המיידית והנרחבת הצפויה לכל תוקפנות משמעותית מצידה.

ב־בזמן, וחרף העלות הכספית הגבוהה לממשל האמריקאי בתקופה שתקציבי הגנה הולכים ומתכווצים, ארצות-הברית חייבת לשמר את ההרתעה הגרעינית "הזמינה" כלפי תוקפנות איראנית שמספק הצי החמישי האמריקאי במפרץ הפרסי, בים האדום ובים הערבי. ייתכן שהצהרה פומבית על היקף כוחות הגרעין האמריקאיים הנוכחיים בצי החמישי, בתגובה ישירה להצטיידותה של איראן בנשק גרעיני – לא רק תרתיע תוקפנות איראנית, אלא גם תרגיע את ערב-הסעודית ואת מדינות המפרץ. דרך הפעולה של ארצות-הברית להתמדה בגישה זו היא ניהול שאיפות הגרעין של ערב הסעודית ובעלות-בריתה במפרץ והחששות ממנו, ומניעת תפוצה נוספת של נשק גרעיני באזור, שאותה רואים מרבית הפרשנים כמסוכנת ביותר:

הסיכונים שעולים מהתרחישים הגרועים ביותר של תפוצת נשק גרעיני בערב-הסעודית נמוכים מאשר רבים טוענים, אם כי אינם אפסיים. חשוב למנוע אפילו סיכון פעוט לכך שהמזרח התיכון יהיה רווי במדינות גרעין. יתרה מכך, האמצעים הסבירים ביותר למניעת פצצה סעודית בעתיד כרוכים בערבויות גרעין חיצוניות, שהן כשלעצמן יקרות ובלתי-רצויות מבחינות רבות.¹³

קיים ספק מסוים בשאלה האם ארצות-הברית תוכל לאזן בין יעדים אלה בצורה יעילה, ולמנוע תפוצה נוספת של נשק גרעיני באזור בעקבות התחמשותה של איראן בנשק זה. אולם, אין ספק שהמזרח התיכון הוא הסביבה המתגרת ביותר להרתעה גרעינית מורחבת שבה פעלה ארצות-הברית אי-פעם.

הערות

- 1 Steven Pifer et al., "U.S. Nuclear and Extended Deterrence: Considerations and Challenges," Arms Control Series, Paper 3, May 2010, Foreign Policy at Brookings, The Brookings Institution.
- 2 שם
- 3 Eric S. Edelman, Andrew F. Krepinevich Jr., and Evan Braden Montgomery, "The Dangers of a Nuclear Iran," *Foreign Affairs* 90 no. 1 (January/February 2011).
- 4 James M. Acton, "Deterrence During Disarmament: Deep Nuclear Reductions and International Security," International Institute for Strategic Studies, March 14, 2011.
- 5 "U.S. Nuclear and Extended Deterrence: Considerations and Challenges."
- 6 "U.S. Nuclear and Extended Deterrence: Considerations and Challenges."
- 7 Michael Eisenstadt, "Missile Defense and the Islamic Republic of Iran: Contribution to Deterrence, Defense, and Crisis Stability," The Washington Institute for Near East Policy, presentation to the Polish Institute of International Affairs, Warsaw, Poland, February 14, 2013.
- 8 Eddie Boxx, "Countering the Iranian Missile Threat in the Middle East," Policy Analysis – *Policywatch* 1991, The Washington Institute, October 18, 2012.

- “CIA Official Warns Syria is Top Threat to U.S. Security,” *Wall Street Journal*, 9
August 7, 2013.
- Colin H. Kahl, Melissa G. Dalton, and Matthew Irvine, “Atomic Kingdom: If 10
Iran Builds the Bomb, Will Saudi Arabia Be Next?” Center for New American
Security, February 2013.
- Boxx, “Countering the Iranian Missile Threat in the Middle East.” 11
- Victor Cha, “U.S. Extended Deterrence in Asia,” seminar at the Brookings 12
Institution, February 24, 2011.
- Matt Irvine, Colin Kahl, Melissa Dalton, Editors. *Atomic Kingdom: If Iran Builds 13
the Bomb, Will Saudi Arabia Be Next?* Center for a New American Security,
February 19, 2013.